

РТС ИЗДАВАШТВО

ЗА ИЗДАВАЧЕ
Драган Бујошевић
генерални директор РТС-а
Зоран Стефановић
председник Удружења драмских
писаца Србије

УРЕДНИК
Драган Инђић

КОРИЦА
Предраг М. Поповић

НА НАСЛОВНОЈ СТРАНИ
Луиџка (Композисија са лойџом), 1936,
уље на платну, 56×47 см
(Галерија Милене Павловић Барили, Пожаревац)

САВРЕМЕНА
СРПСКА
ДУОДРАМА

ПРИРЕДИО
Радомир Путник

Предговор

Како теоријска драматургија дефинише дуодраму? Или, боље рећи, како се може препознати дуодрама посматрана кроз оптику драмске технике; питање је, како се види, смештено у оквире драматуршког заната, а не естетике. А одговор се, вероватно, највећим делом такође налази у окриљу технике, да би се потом усмерио ка естетици.

У *Речнику књижевних термина* за дуодраму се каже: Сценска игра за два лица. Дуодрама је настала у већини случајева из монодраме суочавањем главне личности са споредном, која је само формални опонент и подстрекач. Омиљена у 18. веку дуодрама је често имала музичко сценски облик тематски везан за античке сижее и била прилика за виртуозну улогу глумца. Познате су дуодраме Ј. А. Бенде *Аријадна на Накосу* (1775), Гетеова *Прозерина*, итд. У новије време дуодрама има све чешће одлике драме за читање: Хофманстал, *Будала и смрт* (1894), Хазенклевер, *С оне стране* (1920). (Речник књижевних термина, Нолит, Београд, 1992: 152)

Позоришна пракса, како то најчешће бива, иде барем корак испред развоја теоријске мисли. И у

свету, и на подручју некадашње Југославије који се сада назива регионом. У другој половини 20. века дуодрама је, као особени огранак или облик драмске књижевности, добила нови замах и остварила низ изузетних остварења, слободно се може рећи – ремек-дела. Неколико дуодрама Самјуела Беке-та, потом *Без њојовора (Лифџи за кухињу)* Харолда Пинтера, *Зоолошка њрича* Едварда Олдија, *Лаку ноћ, мајко* Марше Норман, *Зајонетине варијације* Ерика Емануела Шмита, *Љубави Цорца Вашињџиона* Мире Гаврана јесу дуодраме које су имале и још увек имају велики успех, како на позоришној сцени, тако исто и преудешене за телевизијско приказивање.

Ако уважимо продукциони разлог за све чешће присуство дуодраме на нашим и светским сценама – мала глумачка подела, невелики трошкови припреме, релативно лака експлоатација представе – поставићемо само део питања о све популарнијој дуодрама; други део питања – у ствари одговора – налази се, ипак, у естетици шире схваћеној. Реч је о драмском сукобу који се одвија пред гледаоцима где су јасно конфронтирани ставови, интереси, настојања, побуде и идеје носилаца драмске радње. Сукоб је максимално изоштрен, драмски лук затеже се на почетку сценске приче да би растао и подизао спор до неиздрживости и пуцања. Дуодрама, ако је умесно поредити је са спортом, највише наликује каквом борилачком спорту

– боксу, теквонду, рвању – где су на почетку меча оба ривала у истој равни, са подједнаким потенцијалом и амбицијама. У спортској борби надјачаће вештији, припремљенији борац, али у дуодрами се не тражи победник меча, и ту лежи битна разлика између спортског двобоја и театарског догађаја.

Дуодрама се не залаже за ону врсту победе коју доноси сирова снага, додуше, оплемењена вештином. Дуодрама – као и свака друга драма – бави се светом идеја, важним питањима која се постављају о човековој судбини, покушајем да се проникне у смисао човековог живота. Тај сложени посао испитивања и преиспитивања човекове судбине у датим околностима и времену, у дуодрами се обавља основним оруђем – дијалогом, чак и онда када нам се учини да је дијалог потиснут у корист монолога, тока свести, или самоанализе поступака. На сцени су два људска бића, а ми као гледаоци дубоко заинтересовани да сазнамо нешто више о њиховим скривеним, потиснутим или јавно изреченим жељама, нетремице, корак по корак, улазимо у њихов мисаони и емоционални свет, делећи с њима чежњу, патњу или покајање, покушавајући да – преузимајући њихова искуства, страхове и надања – формирамо сопствени однос према питањима која делимо са њима.

Дуодрама, дакле, доводи на заједнички именитељ различита хтења, истражујући границе до којих може и сме да иде личност да би остварила на-

мере, жеље или потребе; те границе које се не смеју прећи одређују се васпитањем, поштовањем хуманистичких начела, религиозношћу, моралом и разумом. Дакако, сви смо сагласни да организација свакога друштва почива на испуњавању свих наведених принципа. А када се појави кризна ситуација, онда се сва начела доводе у питање. Тада долазимо на подручје којим се бави свака драма, па самим тим и дуодрама. Напокон, права драма отпочиње тамо где се не поштују ни божији ни људски закони и где самовоља (читај: трагична грешка) – било појединца било друштва у целини – поремети установљени поредак и доведе га на ивицу хаоса.

Будући да је у дуодрами спор или сукоб распоређен на двојицу актера, учесника, концизност заплета на коме почива дуодрама унапред је обезбеђена, или, боље рећи, онемогућене су дигресије које би у драмски спор унеле друге личности. Ако се екскурзије или излети ипак појаве, они се налазе у дијалогу и имају задатак да успоре драмско збивање и поведу га на споредан пут, да би се, током неизбежног обрта, драмски ток вратио на основну стазу. Основна позиција драмских ликова одређена је њиховим карактером, али никако се не сме занемарити функција коју драмски ликови треба да остваре, или пак, која утиче на њихове статусе и могуће промене. Током развоја сижеа, одвија се и драмска нарација, често производећи из задржане

експозиције, чиме се додатно оснажује сценска напетост.

Сада, пошто је обављен мали попис саставних делова дуодраме, време је да се теоријски модел дуодраме установи као драмски текст у коме се сучељавају два лика водећи диспут до коначног драмског, идејног и сценског разрешења.

У дуодраме се, отуда, не могу сврстати они драмски текстови у којима писци, најчешће ради уштеде а на наговор театарских организатора, једноме глумцу предвиде да може тумачити две или више улога. Један од тако написаних бриљантних комада је и дело Слободана Стојановића *Пшци и њшцица или Кућа у којој је њнекад боравио и Иво Андрић*; у овом делу аутор је предвидео да по четири женске и мушке улоге тумаче глумица и глумац. Осим дуге и успешно позоришне судбине, овај „капричо“ доживео је и телевизијску верзију и више пута приказан је током минуле три деценије. Извесно је да је реч о великом театарском успеху у коме су одабрани глумци приказали врхунско умеће и способност брзе трансформације, али ово дело никако се не може посматрати као дуодрама.

У избору који је пред Вама, поштовани читаоче, налази се шеснаест дуодрама српских писаца. Настали су у дугом временом периоду који обухвата неколико деценија. Груписани су према својим доминатним карактеристикама.

Тих шеснаест дуодрама може се посматрати и као паралелна историја српске драме; теме, идеје и њихова уметничка обрада доносили су исечак из сложеније позоришне делатности, при чему је камерни тон – иманентан дуодрами – усмеравао читаочеву и гледаочеву пажњу на унутарњи доживљај драмског лика. Због тога се дуодраме одликују већим степеном психолошког портретисања драмских јунака, што значајно доприноси њиховом моралном ставу афирмишући га или га, пак, доводећи у питање. А питања која произилазе из моралних дилема, преиспитивања учињеног и неучињеног, превазилажење допуштених граница понашања и мишљења, као и прихватање последица – награда и казни које собом доноси неумитност судбине која ће одвести драмске јунаке на непознате стазе – представљају темељ сваке драме.

Радомир Пушњик

Мелодраме

Владимир Стојшин

ПОНОВО НАШЕ
СТАРЕ ЉУБАВИ

Радио-сцена

Текст преузет из часописа
Улао, Вршац, бр. 60/1967.

Лица

МАНДРИНО

42 године

ТАЊА

41 година

У соби разговарају Тања и Мандрино. Све је у њиховом јесењем разговору. Не може се одредити да ли то припада поезији или некаквом приушеном хумору.

ТАЊА: Видим да је твој стан још увек исти. Када си ме данас зауставио у трамвају, прво што сам помислила било је: сада ће ме водити у свој стан, он је сигурно још у оном стану. (*Мала љауза*) Стајала сам поред овог прозора и чекала сам те. Тамо, прекопута, била је трафика.

МАНДРИНО: Сада је фотограф.

ТАЊА: Поред трафике су тукли једног дечка. Нешто је украо. Отворила сам прозор и викала. Викала сам да га не дирају. Дечак им је побегао и ја сам била срећна. Онда си ти ушао и ја сам ти причала.

МАНДРИНО: Бићемо заједно два дана а онда ћеш ти отпутовати. Два дана је сувише мало после дванаест година. Заправо је то сјајно – прошло је дванаест година и ми смо поново заједно.

ТАЊА: Колико је теби година, четрдесет?

МАНДРИНО: И две; четрдесет и две.

ТАЊА: Била је јесен када смо били заједно, и сада је опет јесен. Чини ми се да у свему томе са нама вреди размишљати једино у јесен.

МАНДРИНО: И тада си говорила о јесени. Стајала си поред прозора и говорила о сувом лишћу, о улицама у Панчеву. Тања, да ли бисмо могли да почнемо испочетка?

ТАЊА: Када би се поново вратила у ову собу, када бих се стварно вратила, било би занимљиво. Копкало би ме шта се у њој догађало за ових десетак година што је била без мене. Копкало би ме какве су жене улазиле у њу. Верујем да би то тебе нервирало. Померала бих намештај и мислила – нека је жена већ померала столице у овај угао, нека друга је исто као ја износила пожутеле новине у ходник. Немој криво да ме схватиш – не би ми сметало што је ту била нека жена, али би ми било досадно да чиним исто што и нека твоја мала дактилографкиња, ти си увек волео дактилографкиње, ако се добро сећам.

МАНДРИНО: Можда би могла да се вратиш...

ТАЊА: Мандрино, боље је да не причамо о томе, немој, молим те.

МАНДРИНО: Ја знам, ти си у праву. Ево, већ ти причам о твојим предавањима. О томе како си увек изгледала уплашена. Никада нисам разумео због чега.

ТАЊА: Још увек имаш иста уста као фиока. Свуда сам причала како имаш велика уста. Сада су изборана. Види, фиока са борама, драги стари Мандрино. Знаш на шта ме подсећају твоја уста? Увек сам волела да отварам фиоке по твојем столу, орманима, нахткаснама.

МАНДРИНО: Остављала си их увек отворене и то ме је нервирало.

ТАЊА: Сада више не знам зашто сам их отварала. Да покушам поново. (*Звук фиоке*) Не знам, не знам више.

МАНДРИНО: Могли бисмо да се договоримо. Да дођеш и поново отвараш фиоке. Када си отишла мислио сам: зашто их више нико не отвара. Тања, теби је досадно.

ТАЊА: Не, није.

МАНДРИНО: Зашто си онда тако померила руку. То те одаје. Сећам се, то си увек чинила када ти је досадно. Имала си тада гомилу пријатеља, али си увек долазила овамо.

ТАЊА: Пријатеља? Па ја нисам имала пријатеље. Нисам никада имала пријатеље.

МАНДРИНО: Колико су те само оговарали моји суседи. Причали су ми о теби и адвокату. Патио сам. Била је истина. Некад ме је доводило до очаја а данас више нема никаквог смисла. Не знам више да ли ми је причао Бекседић или онај студент. Тања, како бих волео да се вратиш. Не знам ни сам да ли човек може да врати ишта од онога што је једном имао. Да ли може да врати своје студентске јесени када му једном затребају. Заправо знам – не може. Ето, ја и знам и кажем да не може, али не верујем да не може. Ја хоћу да вратим своје дане и ја то могу. Уверен сам у то. Не могу, добро.

ТАЊА: Ја сам ту, драги мој стари, ти си желео мене да вратиш.

МАНДРИНО: Увек сам желео да те сачувам. Нисам те дао. Ја те не дам.

ТАЊА: Узимао си моје слике. Из моје ташне, када сам излазила. Да ли их имаш? Волела бих да их видим.

МАНДРИНО: Ту су, знам тачно где су. Испод фиоке што си је отворила. Извадићу ти их. (*Поново шкрипа фиоке*) Пази, ту су ми карте за кино, како сам могао да заборавим, сада смо закаснили. Ево твојих слика. Пази, некада су правили велике фотографије. Као што видиш, твоје слике нису у некој гомили слика.

ТАЊА: Мили, одмах сам то видеела. Зар сам то ја? Како се глупо смешим. Види колики имам врат на слици. Чувај их. Хоћеш ли још да чуваш ове слике? Ја их више немам, али бих волела да их ти чуваш. Не знам због чега.

МАНДРИНО: Могло је да се догоди да те не сретнем. Могао сам да уђем у други трамвај и не бих те срео.

ТАЊА: Ја умало нисам закаснила и овај сусрет би промашили. Мили, окрени дугме, нађи мађарску музику. (*Уз музику*) То је изазвало малу љубомору у мени. Како је љубомора мала ствар али сурова. Сваки пут када си слушао мађарску музику палио си цигарету, било је као да некуда одлазиш, била сам сигурна некој жени коју си познавао. У кафани си наручивао мађарске песме. Скупљао си плоче. Да ли их још имаш?

МАНДРИНО: Негде су испод прашине у орману.

ТАЊА: Била сам несрећна због те твоје мађарске пасије. Била сам љубоморна.

МАНДРИНО: Нисам никада мислио да си била љубоморна.

ТАЊА: Јесам, била сам често љубоморна. Особито због оне мале фотографкиње Ирене.

МАНДРИНО: Због Ирене, па ја се ње једва сећам. Заборавио сам је. Већ се годинама нисам сетио те девојке.

ТАЊА: Била је заљубљена у тебе. Једном смо она и ја причале о теби и ја сам видела.

МАНДРИНО: То је чудно. Нека жена је заљубљена у нас а ми то и не знамо. Као у лошем позоришту. Да ли још увек идеш на све позоришне представе?

ТАЊА: Не идем, дуго нисам била у позоришту. Сада сам сама. Не могу да идем сама у позориште. Бити сам у позоришту није ништа.

МАНДРИНО: Ја сам више волео да идемо у биоскопе, али си ме вукла у позориште.

ТАЊА: Радио си у новинама. Да ли још увек пишеш за новине? Знам, наравно. Понекад читам твоје текстове.

МАНДРИНО: Увек си ми се подсмевала што радим у новинама.

ТАЊА: Питала сам се да ли измишљаш то што пишеш. Желела сам да је твоје писање измишљотина и лагарија, тако је било више духа у томе, увек сам волела што у теби има духа и желела сам да те отерају из новина због лагарија.

МАНДРИНО: Опет држиш своје пудријере по мојим столицама. Све је исто. Некада ми је сметало... У ствари, није ми сметало. Понашао сам се као да ми смета. Једном сам бацио све те твоје помаде са прозора, али ти нисам никада објаснио: нисам их бацио само због тебе. Управо је испод прозора пролазила госпођа Божићевић и

ја сам је видео. Сећаш ли се колико је галамила, искупили су се сви суседи.

ТАЊА: Мислила је да сам их ја бацила на њу.

МАНДРИНО: Па да, ти си се нагла преко прозора да видиш шта је са њима.

ТАЊА: Данас, када смо пролазили ходником, погледала сам плочицу на њеним вратима. Шта се са њом догодило?

МАНДРИНО: Отишла је у Загреб са неким панчевачким кочијашем већ неколико година. Вероватно је добро учинила. Шта ће у овој кући. Овде су све досадни типови. Као да је ово хотел. Она је побегла. Док је становала у кући и она је била досадни станар.

ТАЊА: Имаш нових слика. Вероватно имаш гомилу нових познаника. И познаница. Ко ти сада бира кошуље? Никада ниси умео да купујеш ствари за себе. Ја сам те научила.

МАНДРИНО: Па, научио сам да купујем. Али то са познаницима... Ја не волим да седимо по кафанама. Идемо поново на хиподром. Желео сам да те поново сретнем, да разговарамо, ни са ким нисам могао да разговарам као са тобом.

ТАЊА: Наши сјајни разговори. Волим што си баш њих упамтио. Мислим, могао си да упамтиш нешто друго, али је сјајно што си упамтио разговоре. Седети поред прозора док сусетка виче у ходнику, разговарати, дуго. Колико сам пута била у овој соби. Долазила сам овамо читаву јесен. Никада нисам волела никога да доводим у свој стан. Ти си се љутио што те не водим, причао си

да ја сигурно у њему кријем сумњиве адвокате, увек си говорио о некаквим адвокатима.

МАНДРИНО: Били смо једном у твом стану.

ТАЊА: Само једном. Сасвим случајно. Падала је киша.

МАНДРИНО: Седели смо у старом фијакеру, климао се као каква животиња, желели смо у фијакеру да прођемо тридесетак километара до бање, а онда је пала киша. Оставили смо фијакеристу и трчали смо.

ТАЊА: Ти си ми дао свој капут. После си кашљао у мојој соби и ја сам страховала да ће да те чује моја газдарица. Терала сам те да се завучеш под ћебе и да кашљеш.

МАНДРИНО: Кашљао сам испод ћебета? Сигурно сам те много волео кад сам све то подносио. Под ћебетом. Ти имаш утисак да не можемо више да се пронађемо. Да, да, па ипак, не разумем, све је ту као некада. Зашто не бисмо могли. Сигурно је то у теби. И ја имам сличан осећај. Али код мене је друго; некад осећамо шта је у особи која је поред нас, као оне жене што читају судбину из карата, бацају карте, у ствари прочитају неколико мисли. Не могу да будем сигуран, али чини ми се да сам већ раније покушавао да се вратим на неке старе распореде. Није ишло.

ТАЊА: У праву си, срела сам ту скоро свог бившег мужа, покушали смо поново, не иде. Не знам још шта ћу са тобом, драги мој. Када останем сама и када размислим знаћу колико смо се вратили једно другом. (*Мала њауза*) Ниси хтео да ме

пустиш да одем. Ја сам се после удала. Тај мој брак није дуго трајао. Није ни могао да траје.

МАНДРИНО: Шта ли се све није упетљало. Знам само да је све што се догађало ишло на то да се растанемо. И растали смо се. А видиш, сада ни то више није важно. То се мења, морам да ти кажем, најпре ми наш разилазак није изгледао толико значајан, мислио сам – то ће проћи а онда данима није пролазило, чак се све обрнуло, увече сам се враћао, откључавао врата, улазио и већ је био у мени страх, самоћа те ухвати некако подмукло, није то ни самоћа, као мачка која те у мраку посматра из угла собе. Тако је било данима и мислио сам хоће ли ме проћи, шта ми је, ја то нећу, а једнога дана сам једноставно заборавио. Просто сам заборавио. Питам се да ли ишта вреде некакве љубавне, собне патње, због жена, кад човек једног дана заборави и више их нема. То је као позориште љубави, желео сам да разговарам о томе. Ти си једини прави саговорник. Човек и жена ипак не припадају једно другом колико мисле да припадају.

ТАЊА: Не знам, није исто, ти си се изменио. Мислим да ја нисам умела. Нас двоје нисмо умели.

МАНДРИНО: И како да се сретнемо у таквој ситуацији. Ја сам се препирао са неком женом у трамвају, не, нисам се препирао, узео сам да јој извадим карту, али сам испустио њен гвоздењак, било ми је непријатно, док сам се сагињао видео сам те, видео сам твој потиљак, управо си се попела на задњу платформу.

ТАЊА: Мили, да ли је сада боље? Да ли се боље осећаш откако си сам. Док смо били заједно увече

су те стизале твоје депресије. Причај ми да то није било зато што сам ти ја сметала.

МАНДРИНО: Ниси ми сметала, када си отишла нисам могао да се саберем.

ТАЊА: Причај ми још, мили, желео си да се вратим, зар не? Причај ми о томе.

МАНДРИНО: Желео сам да се вратиш...

ТАЊА: Тражио си ме. Увече си зуррио у врата, чекао си да се ја појавим на њима. Улазио си у трамвај и мислио да ћеш ме срести у неком од њих. Седео си поред прозора да ме видиш на улици. Ја знам да је то само мој јесењи сентимент, али причај ми о томе. Ниси волео да путујеш, морао си да будеш ту ако се вратим. Учинило ти се да си ме видео у биоскопу, баш када се гасило светло. Био си нестрпљив, чекао си да се заврши филм да видиш да ли сам заиста ја. Нисам била ја и ти си био тужан. Онда си купио цвеће и дао га некој девојци на улици, она те је гледала зачуђено. Питао си пријатеље да ли ме срећу. Чекао си ме пред кућом моје пријатељице, мислио си – морам посећивати пријатељице. Мислио си да ћемо се изненада срести у ресторацији, желео си да видиш да ли још носим оне хаљине које сам носила док сам била са тобом. Причај ми о томе. Сада ми причај.

МАНДРИНО: Мислио сам да ћеш се вратити, и да ћу те срести. Нисам могао ни да слутим да ће проћи дванаест година.

ТАЊА: Желела сам да идемо у коцкарнице, да ти у њима добијаш, ја да губим и ти да се због тога љутиш.

МАНДРИНО: Уопште си желела многе ствари које ми ниси говорила, ја сам знао да то постоји, да те нервирам што не испуњавам твоја очекивања, али нисам знао шта је то. Ти си желела да идемо у коцкарнице, мислио сам да имаш жеље да се бавиш филмом а ти си желела коцкарнице. Ниси желела бог зна шта. На које бројеве би играла, баш ме занима. Не би било са бројевима. Ти би играла карте. Некакву бакару. Мислим да је то игра за коцкарнице. Не би вредело ни да сам знао за то твоје хазардерство. Те јесени заиста нисмо могли да идемо у коцкарнице, ни било куда. Требало је да сачекаш неку другу јесен. Још би горе било да сам знао шта желиш, и да ја то не могу да направим.

ТАЊА: Желела сам да ме водиш на пристаниште, на оно где си се родио, да ме водиш пристанишним улицама после поноћи. Али ти си ме вукао у своју собу. Само си ме вукао у собу.

МАНДРИНО: Што ниси рекла? И за коцкарнице. Можда бих нешто измислио. То са пристаништем је била једноставна идеја, само да си некад хтела да кажеш шта желиш. Ти си ћутала. Ја сам исто тако могао да желим те шетње, како си оно рекла, улицама после поноћи, касним улицама. Увек си ћутала.

ТАЊА: Желела сам да сам откријеш да то желим.

МАНДРИНО: Како сам могао да откријем? Ја никад нисам волео да се коцкам. Не сећам се да ли сам се икада картао. Нисам. Док сам студирао, моја газдарица ми је понекад прорицала будућност из карата. То су једине карте са којима сам имао било какве везе.

ТАЊА: И шта ти је прорекла газдарица?

МАНДРИНО: О, велику будућност. Све је погодила.

Требало би да јој напишем писмо, да јој кажем да су се њена предвиђања остварила. Могао бих да откупим карте. Биле су похабане и умашћене али, ипак, погађају. Написаћу јој да живим сам као пас и да је то вероватно велика будућност коју је видела за мене. (*Мала њауза*) Тања, увек си била плашљива. Никад ниси говорила да ли ме волиш. То ме је прогонило, не знам да ли ме је баш прогонило, разумеш, увек сам се питао зашто ми не кажеш да ме волиш. То бар не обавезује.

ТАЊА: Ја сам исто имала утисак да си ти плашљив.

И био си. Зато што си плашљив измишљао си лагарије. Како си ме само лагао. Али сам знала и опраштала сам ти.

МАНДРИНО: Ја, лагао? Нисам, ја те никада нисам лагао. Па ја то нисам ни умео. Можда бих те лагао да сам умео али ето, нисам. Требало би да ђаци уче у школи како да лажу. Посебан предмет. Све науче али не науче довољно да лажу. То је важно због жена. Школе не ваљају. Ја, лагао. Сети се, Тања, како си ти мени причала да ти сусед, неки политичар, стално ставља цвеће испред врата, да ти се удвара, после се испоставило да је то човек који има седамдесет година.

ТАЊА: Па добро, мили, али остављао ми је цвеће.

МАНДРИНО: Ниси се уопште променила. То ми се допада. Био сам изненађен када сам схватио да си велика префакута и лажљивица, но после сам те и више волео. Слушао сам те и мислио сам шта је истина, шта није.

ТАЊА: То није лепо. Није тако, па ти претерујеш, ниси тако мислио, зар си стварно мислио да ја лажем?

МАНДРИНО: Била си сјајна. Сатима си ми причала о трамвају у ком сте становали ти и нека твоја пријатељица, а после сам сазнао да је твоја пријатељица био заправо неки студент. Тада ме је то нервирало – ти си ми сатима причала о трамвају у ком си била са неким мушкарцем и ја сам слушао а нисам ни знао да је у твојој глави филм са студентом.

ТАЊА: Па ја сам те тада волела. Какве је везе имао студент? Зар још то памтиш? Па ти си једно златно злопамтило. Ја сам све заборавила. Јесам ли још нешто измишљала? Причај ми о томе. То ме тако забавља.

МАНДРИНО: Ми смо поново заједно после дванаест година, остаћемо заједно два дана, после ћеш ти опет да ми одеш на нових дванаест година. Просто, немамо времена да се посвађамо и помиримо.

ТАЊА: Одлично. Ми немамо времена да се посвађамо и помиримо. Причај ми. Измишљај сада.

МАНДРИНО: Причала си како ти мајка забрањује да се виђаш са мном и да зато морамо да се разиђемо, а било је због оног адвоката.

ТАЊА: Да, то је била истина, Мандрино, ти се не љутиш и сада.

МАНДРИНО: Ма не. Само се сећам, као на старим сликама. Као када си носила пунђу.

ТАЊА: Пунђу, али ја никада нисам носила пунђу. Ти си ме заменио са неком особом. То је тужно,

заправо је то дивно. Оптужујеш ме а заменио си ме са неком особом. Могли смо заиста да одемо у биоскоп. Дуго нисам била у биоскопу. Свеједно који је филм. Сада би ме интересовало да седим у том биоскопу и да слушам зврјање апарата. Купили бисмо топло печено кестење пред биоскопом, грејали би руке кестењем.

МАНДРИНО: То је додуше бесмислено али је лепо. Тако смо живели. Једне јесени. Човек може тако да живи само једне јесени.

ТАЊА: Зашто само једне јесени?

МАНДРИНО: Не знам зашто, свеједно је тако. Годи-нама у некаквој гимназији смишљаш како ћеш живети са малом лепом Тањом на таванима цр-кава, по пристаништима, у недовољно осветље-ним собама, а онда све то буде једне једине јесе-ни, та једна јесен је довољна да драгој малој Тањи досади, па оде са адвокатом, и са тим је готово. Човек не да то што је имао, а једног дана то ви-ше не може да врати. Познавао сам некога Руса са којим сам разговарао о политици. Онда се он одселио. Увек сам желео поново са њим да раз-говарам о политици. После неколико година сам га срео, пили смо кафу у позоришном бифеу, али никако више нисмо могли да разговарамо.

ТАЊА: Срећа је да није тако међу нама.

МАНДРИНО: Да, срећа је што је међу нама као не-када.

ТАЊА: Или, можда мислиш да је пропало међу на-ма. Ја не знам.

МАНДРИНО: Не, не мислим, ми разговарамо као некада.

ТАЊА: Ти си ме увукао у свој стан. И ја сам као свака твоја мала женска одмах дошла. Колико си се мотао око мене док нисам пристала да ме увече водиш у биоскопе. Био си ужасно безобразан.
(*Њен шкријави смех*)

МАНДРИНО: Зар сам био?

ТАЊА: Имам утисак да си се променио. Да ли си се променио? Па ја не бих волела да си се променио. Знаш, жене углавном не воле мушкарце који су безобразни, али неке мушкарце баш воле зато што су такви. И није добро да они престану да буду безобразни. Да, ти си остао исти. Кад само помислим – ми смо заједно после десет година, или дванаест. Десет година без нас. Прошло је дванаест јесени, дванаест пута је опадало лишће у парку и ми смо опет заједно. Нама припадају само два дана ове јесени. Два дана.

(*Музика*)

(*Они су на некаквом сасушеном бициклистичком тркалишту*)

ТАЊА: Откад се нисам возила бициклом. Што је то бесмислено, требало је да дођем на тркалиште да се сетим да сам увек имала некакав ружан црни бицикл, када смо се нас двоје волели. Да ли се сећаш? Не сећаш се сигурно.

МАНДРИНО: Како да не. Увек си страховала да ће ти га неко узети ако га оставиш испред куће и увлачила си га у ходник. Сећам се како си изгледала на бициклу. У широким сукњама.

ТАЊА: Ето, из дана у дан мој црни бицикл ми је све даљи. Већ сам га била заборавила. Да нисмо до-

шли овамо он више не би постојао, не би се више појављивао.

МАНДРИНО: Ујутру кашљем. Изгледа више нисам за оваква тркалишта. Чак ни да шетам по њему.

ТАЊА: Па ми нисмо тако стари. Људи увек мисле да су стари. У гимназији, на часовима хемије, ми смо се дописивали испод клупа, ја сам и тада мислила да сам стара. Увек смо ишли на хиподром, или смо долазили на ово тркалиште са бициклима, зашто?

МАНДРИНО: Не знам, једноставно.

ТАЊА: То су била наша места. И ево, ми смо опет на нашем бицикличком тркалишту. А ја сада годинама више не возим бицикл. Још је суво овде. Зар је напуштено?

МАНДРИНО: Мислим да ће да га прекопају. Ко зна шта ће да подигну овде. Направиће биоскоп, направиће некакве фотографске радње.

ТАЊА: Биоскоп, па то је фино.

МАНДРИНО: Али то није наш биоскоп. За нас је овде само тркалиште, не вреди никакав биоскоп. Свеједно. Можда је боље тако. Човек треба да баци у подрум одело које више не носи, да га сакрије. Тања, увек су ме копкале твоје коцкасте усне. Ишли смо на хиподром и ја сам посматрао твоја уста. Када си викала, волела си да посматраш коњичке трке, викала си и тада си заборављала своје лице, ја сам гледао како се затежу твоја уста. Водио сам те у биоскопе и гледао их са стране у мраку.

ТАЊА: Тај сјајни луди професор ме је такође водио у биоскопе. Сада ми се чини да сам знала да ће

он да погине. И он је знао. Не знам како сам знала, али знала сам. Трудили смо се да уђемо у што више биоскопа, у што више соба док се то не догоди. Кад неког волиш онда гледаш у њему особу која лагано умире. Онолико колико смо се ти и ја волели, такође смо знали да ћемо се разићи и било је и са нама као да ја умирем, или ти, зар нисам у праву. Ја и Мермешан... Никад га нисам звала по имену, пази, то ми тек сад пада на памет. Види како то изгледа, да ли је њему некад сметало што га не зovem по имену. Нисам се ни сетила. Како да ме он није никад питао. Ишли смо код неке моје познанице да нам гледа у кафу. Говорила је о његовој сјајној будућности, смејали смо се, али, ми смо знали да ће он да погине. Знали смо да ће једном поподне да се оклизне под трамвај, да ће то да се догоди лети. Била сам преплашена и једва сам чекала да прође лето.

МАНДРИНО: Да ли је било лето кад је погинуо?

ТАЊА: Не, није било лето. Био је новембар. Осми новембар. И није пао под трамвај, али ми смо тачно знали да ће он да погине. Срушило се степениште, ударио је слепоочницом о гвоздену ограду. Становали смо заједно, али ја сам била на предавањима. Однели су га у просектуру и ја сам морала да одем тамо да га видим. Како је било страшно, када сам ушла у просектуру тамо су два човека играла карте, он је лежао на клупи. Био је тако весео. Кад се само сетим како је ходао. Волела сам што је био ружан. Имао је издужену браду и ја сам наслањала руку на његову

браду, знаш, вешала сам се о његову браду. Није ме волела његова мајка и ми смо се у почетку крили од ње. Развела сам се са мужем и упознала Мермешана, то је сав мој живот, кад помислим – па ја готово нисам ни живела. Све би било друкчије да није тог дана изашао да купи новине. Мене је увек пратила несрећа.

МАНДРИНО: Ево, већ ми читав сат причаш о том човеку који је погинуо. Зашто ми причаш о њему? Не, не, ја се не буним због тога, не разумем само зашто је он толико присутан откако смо дошли овамо. Да ли си о њему мислила док смо били у соби? Зашто ово уопште кажем...

ТАЊА: Ти си у праву. Опрости ми. Не знам зашто ти причам о њему. Волим што смо изашли из твоје собе. Био си у праву – као да више не могу да се вратим у њу.

МАНДРИНО: Види шта сам нашао у трави.

ТАЊА: Шта је то?

МАНДРИНО: Халбцилиндар.

ТАЊА: Пусти, то је пуно прашине. Зашто га не бацаш? Шта ћеш с тим. Никада се нећеш изменити.

МАНДРИНО: Зар не разумеш, има нечег у њему. Као ствари које су нам некад припадале. Ко зна где су ствари што смо их ти и ја имали. Наше слике, наша одела.

ТАЊА: Одувек си волео бизарности.

МАНДРИНО: То нису бизарности. Додуше, има некакве стравичне лакрдије. То смо ми помало. Не, нисмо. Пре дванаест година са овим цилиндром. Ја бих могао да га ставим на главу, идемо кроз град, држиш ме за руку, ти си девојчица са кикама, пада

кестеново лишће на моју главу, на углу расклапају фотографски атеље, ти и ја завирујемо. Шетам улицама, то је изгледа све пропало. Ствари које су прошле. Заправо је то још једна гомила исушених успомена и на њу могу да бацим овај клак. Ево, овако. Моји рукави. Била си у праву, Данима је Крачунов бицикл био наслоњен на зид. Једнога дана сам га украо, однео сам га иза дрваре и сакрио у суву траву. Крачун је дигао галаму, онда се искривио рам, сав је зарђао, извукао сам једне ноћи бицикл и бацио га на улицу испод Крачуновог прозора. Да ли си имала деце?

ТАЊА: Нисам. Нисам имала. Погрешила сам. Можда. Вукао си ме у кревете. Сада ме опет вучеш по собама и игралиштима. Боље да смо имали деце. Кад одем хоћеш ли да ми пишеш понекад?

МАНДРИНО: Писаћу ти. О томе шта радим.

ТАЊА: Нећеш ми писати. То си ми већ једном обећао. И ја сам теби, па нисмо писали.

МАНДРИНО: Хоћу, овога пута хоћу, писаћу.

ТАЊА: Пиши ми мили.

МАНДРИНО: Да ли још увек имаш оног пса?

ТАЊА: Не, али имам његове фотографије. Знам, то је глупо. Чувати фотографије. Па фотографије пре свега не личе. Хм, сада знам зашто ме питаш за пса. Понекад сам ти говорила да личиш мало на њега. Па да. Јесам ли у праву?

МАНДРИНО: Тако је, на то сам мислио, причала си ми да се понашам као твој пас али да ме волиш.

ТАЊА: То је било у наше време.

МАНДРИНО: Да ли си још некој особи причала да личи на пса?

ТАЊА: Нисам, никада, мили, како бих могла да причам исте ствари.

МАНДРИНО: То ми је драго.

ТАЊА: Ти имаш расечено ухо.

МАНДРИНО: Увек сам имао расечено ухо али ти то некада ниси стигла да приметиш. Данас би изгледа могла да пронађеш гомилу бразготина и дефеката на мени.

ТАЊА: Драги мој стари, требало би да се разиђемо. Ми смо се преварили. Ја ионако сутра путујем.

МАНДРИНО: Мислиш да би требало да се разиђемо још данас?

ТАЊА: Па да.

МАНДРИНО: Тања, ја те уверавам да није тако.

ТАЊА: Не мораш то да говориш. Ја сам знала да ћеш тако рећи, најпоследње ти си сам започео тај разговор.

МАНДРИНО: Желео сам само да разговарамо. Ја те молим да не одеш.

ТАЊА: Ми закашњавамо. Ми старимо и закашњавамо. То је све што је са нама. Почели смо мало да се досађујемо. Ти и ја, сада.

МАНДРИНО: Да ли ће нама да се догађају још неке заједничке ствари?

ТАЊА: Зашто ми не додаш тај цвет.

МАНДРИНО: Хоћу, свакако. Дођи овамо. Сада ћемо да направимо мали букет за госпођу.

ТАЊА: Хоћу само један цвет. Ти ми још увек поклањаш цвеће. Знаш, има мушкараца који не умеју жени да поклањају цвеће, то је лоше, то је чак сумњиво. Увек сам била подозрива са таквим